

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Ельвіра ЛУЗІК
« ____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Галузь знань : 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

Тема: «Самооцінка як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах»

Виконавець: студентка групи ПП-426 Смілянська Марина Олександрівна

Керівник: канд. пед. н., доцент Смолінчук Лариса Симонівна

Нормоконтролер: _____ Тамара МИХЕСВА
(підпис)

КИЇВ 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра педагогіки та психології професійної освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 «Практична психологія»
ОПП «Практична психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

« ____ » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Смілянської Марини Олександрівни

1. Тема дипломної роботи «Самооцінка як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах» затверджена наказом ректора від 10.05.2022 487/ст.
2. Термін виконання роботи: з 05.01.2022 до 24.05.2022 р.
3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 47 сторінок, з них обсяг основного тексту 30 сторінок, список використаних джерел нараховує 49 позицій.
4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1. Теоретичні засади вивчення самооцінки як чинника стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах; висновки до першого розділу; Розділ 2. Емпіричне дослідження самооцінки як чинника стратегії поведінки у подружніх конфліктах; Висновки; Список використаних джерел та літератури; Додатки.
5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): таблиці.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження	07.02.2022	05.01.2022
2.	Формулювання теми, мети, завдань дослідження. Написання вступу. Складання попереднього плану роботи. Узгодження з керівником	21.02.2022	14.01.2022
3.	Написання першого розділу. Подання керівникові на перевірку	04.04.2022	06.04.2022
4.	Написання другого розділу. Подання керівникові на перевірку	16.05.2022	02.05.2022
5.	Оформлення роботи. Подання керівникові на перевірку	20.05.2022	24.05.2022
6.	Попередній захист дипломної роботи	25-27.05.2022	26.05.2022
7.	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	01.06.2022	30.05.2022
8.	Подання остаточного варіанта роботи на кафедру для перевірки на академічну добросовісність	06.06.2022	07.06.2022
9.	Подання дипломної роботи на рецензування	07.06.2022	08.06.2022
10	Захист роботи	15-17.06.2022	16.06.2022

Дата видачі завдання: «07» лютого 2022 р.

Керівник дипломної роботи _____ Лариса СМОЛІНЧУК

(підпис керівника)

(Ім'я, прізвище.)

Завдання прийняв до виконання _____ Марина СМІЛЯНСЬКА

(підпис випускника)

(Ім'я, прізвище.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Самооцінка як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах» вміщує 47 сторінок, 3 рисунки, 2 таблиці, 49 літературних джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: особистість у подружніх конфліктах.

Предмет — самооцінка як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей самооцінки особистості в стратегії поведінки у подружніх конфліктах.

У дипломній роботі розкрито, що рівень самооцінки впливає на стиль поведінки подружжя у конфлікті.

Практична значущість дипломної роботи полягає в можливості використання матеріалів та висновків в подальшому вивченні впливу самооцінки на стратегію поведінки у подружніх конфліктах.

САМООЦІНКА, ДЕМОНСТРАЦІЯ, КОНФЛІКТ, СІМ'Я, МІЖСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ, СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ САМООЦІНКИ ЯК ЧИННИКА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТАХ.....	9
1.1. Теоретичний аналіз проблеми самооцінки в психології.....	9
1.2.Характеристика подружніх відносин.....	12
1.3. Стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.....	14
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ ЯК ЧИННИКА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТАХ.....	27
2.1.Організація дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик.....	28
2.2.Інтерпритація та аналіз результатів дослідження самооцінки як чинника стратегії поведінки в подружніх конфліктах.....	30
Висновки до другого розділу	35
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В даний час Україна переживає складні соціально-економічні зміни, що суттєво відображає позицію всіх елементів соціальних структур, включаючи сім'ї. Сім'я – це найменший центр суспільства, який постійно перебуває безпосередньо чи опосередковано в змінах, які відбуваються в країні. Процес формування, створення та розвитку сучасної української родини відбувається у важких і суперечливих умовах, в наслідок яких відбувається погіршення фізичного та психічного стану здоров'я людини, збільшення міжособистісної ізоляції, агресії. Неможливість вирішувати проблеми та конфлікти, що виникають на їх життєвий шлях. Сьогодні сім'я стикається з багатьма новими проблемами, значною мірою втрачає свою здатність виконувати важливі функції та стоїть на межі кризи. Тому можна сказати, що ситуація, пов'язана з відносинами в сім'ї, поступово погіршується через посилення суперечностей та конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не тільки для сім'ї, але і для всієї країни.

Проблематикою подружніх конфліктів займалися М.А. Абалкіною, О.І. Кочетовим, І.Ю. Поляковою, Л.І. Савіновим, В.О. Сисенко, У. Харлі.

Основою сімейних конфліктів, на думку фахівців, є розходження між уявленнями партнерів стосовно потреб одне одного, між уявленнями і очікуваннями одного стосовно іншого. Важливим соціально-психологічним чинником подружніх конфліктів є характер спілкування. Дослідження внутрішньосімейних стосунків показують, що можна виділити низку особливостей, які впливають на спілкування подружжя. Сімейні взаємини тим кращі, чим більше саморозкриття подружжя у спілкуванні, за наявності великої кількості спільних очікувань і установок, глибокого взаєморозуміння, високого рівня невербальної комунікації, постійного підтвердження своєї подібності у сприйнятті подружніх ролей та інше.

Відсутність подібної налагодженої системи міжособистісного спілкування у сім'ї призводить до сімейних конфліктів. Саме поширення даної проблеми в сучасному суспільстві і недостатньо вивчене питання вирішення її зумовило вибір теми нашого дослідження.

У кожної людини є свої погляди, думки, переконання, інтереси, і так як всі люди перебувають у постійній взаємодії між собою, то природньо, що в процесі спілкування можуть виникати суперечності в цих самих думках і судженнях, що може послужити основою для виникнення конфлікту.

Конфлікт – невід'ємна частина людського життя. Більшість людей вважають, що конфлікт є негативним явищем, однак, він так само може слугувати поштовхом для розвитку особистості (подолання труднощів служить джерелом особистісного зростання).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити самооцінку як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз джерел з проблеми дослідження самооцінки та стратегій поведінки в подружніх конфліктах.
2. Провести експериментальне дослідження особливостей самооцінки як чинника стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.
3. Здійснити аналіз та інтерпретацію отриманих даних у результаті практичного дослідження з означеної проблематики.

Об'єкт дослідження – особистість у подружніх конфліктах.

Предмет дослідження – самооцінка як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.

Методи дослідження – *теоретичні*: аналіз, систематизація, класифікація та конкретизація літератури, узагальнення та порівняння теоретичних та емпіричних даних, формулювання висновків.

Емпіричні: тестування, проєктивні методи вивчення особистості.

Математичні: аналіз математичного критерія Пірсона.

Для розв'язання поставлених завдань було використано психодіагностичні методики: Методика К.Н. Томаса «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації», Методика С.А. Будассі «Дослідження самооцінки особистості», Методика «Визначення рівня своєї самооцінки» за Г.М. Казанцевою.

Практична значущість дипломної роботи полягає в можливості використання матеріалів та висновків в подальшому вивченні впливу самооцінки на стратегію поведінки у подружніх конфліктах.

Структура дипломної роботи визначена метою та завданнями дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, двох таблиць, 3 рисунків, списку використаних джерел, що налічує 49 найменувань, додатків на 9 сторінках. Основний обсяг 47 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ САМООЦІНКИ ЯК ЧИННИКА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТАХ

1.1. Теоретичний аналіз проблеми самооцінки в психології

Самооцінка визначає взаємовідносини людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе. Адекватна самооцінка дозволяє людині правильно співвідносити свої сили із завданнями різної складності та з вимогами оточуючих. Завищена чи занижена самооцінка деформує внутрішній світ особистості. Рівень самооцінки людини багато в чому визначає її поведінку та розвиток.

Через те, як людина ставиться до себе, можна мати уявлення про її самооцінку. Людина, яка не поважає себе вважає, що вона не здатна викликати в інших серйозне ставлення до себе. А навпаки людина з завищеним почуттям власної цінності охоче критикує інших без достатніх на те причин. В багатьох випадках низька самооцінка стає результатом конфліктної ситуації. Людина з низькою самооцінкою очікує негативного відношення до себе з боку оточуючих, тому уникає будь-яких соціальних контактів. Випробовуючи потребу у внутрішній гармонії, людина усвідомлено, а найчастіше несвідомо, застосовує різні способи психологічних захистів, щоб зняти внутрішню напругу через неузгодженість Я-концепції та актуальним досвідом. Як компонент самосвідомості, почуття власної цінності також не вроджена, але поступово утворюється в онтогенезі людини. У період ранньої зрілості багато в чому виявляються особливості самооцінки. Формування особистості значно впливає на наступні механізми:

- 1 - механізм характерний як провідний для дітей дошкільного віку,
- 2 - для молодших школярів,

3 - для осіб підліткового та юнацького віку,

4 - для людей дорослого віку

1) емоційна реакція значимих дорослих:

- ступінь їх любові, прийняття дитини,

- прояв уваги до дитини, спілкування з нею, переважаюче ставлення до дитини, оцінка її вчинків;

2) успішність шкільного навчання та ставлення педагогів до дитини;

3) успішність спілкування з ровесниками, наявність дружніх та романтичних взаємин;

4) співвідношення власних досягнень людини з планами та порівняння з досягненнями інших значимих людей.

Виявлення самооцінки як здатність до об'єктивної оцінки особистості та її діяльності є досить складною проблемою. Аналіз наукових праць свідчить про те, що зміст поняття «самооцінка» у розумінні деяких авторів багато в чому збігається. У більшості досліджень самооцінка представлена як особлива психічна область, як центральна площа «я», з якою вона ідентифікується. Самооцінка пов'язана з рівнем домагань і включена до структури людських потреб. Це саморегулювання, яке визначає напрямок і рівень людської діяльності, її ставлення до світу, людей, і своїх досягнень. Можна сказати, що поняття «самооцінка» – це можливість уявлення людини про себе як особистості в цілому [5, с. 45].

Психологічний аспект самооцінки. В працях багатьох дослідників (Б. Ананьева, Л. Божович, І. Кона, К. Роджерса, А. Захарової та ін.) самооцінка представлена як особистісна освіта. Існує декілька напрямків трактування природи самооцінки: самооцінка – як показник ступеню задоволення собою (Р. Мейлі), самооцінка – як фіксація результату пізнання себе. Однією з завдань нашого дослідження є визначення структури самооцінки та його функцій у розвитку особистості людини. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури можна виділити функції самооцінки: мотиваційна, орієнтуюча, регуляторна та відбиваюча.

Мотиваційна самооцінка є функцією у формі мотивів, цілей та ідей, які виражають причини особистості. Орієнтуюча функція, забезпечує орієнтацію в ситуаціях, що вимагають оцінки особистості можливостей і її діяльності у групі. Регуляторна функція забезпечує свідому саморегуляцію поведінки в умовах, які вимагають рішучості для здійснення мети. Відбиваюча функція проявляється в здатності реалізувати свою діяльність. Аналіз теоретичної літератури показує, що в науковій літературі немає індивідуальних позицій, щоб враховувати структуру самооцінки. Особливим для деяких авторів є виділення когнітивних та емоційних компонентів. Самооцінка – когнітивні та емоційні компоненти проникають у свої форми, типи та рівні. Взаємодія когнітивних та емоційних компонентів можлива в таких варіантах: високий рівень розвитку когнітивного компонента може бути висока або низька задоволеність. На теоретичній підставі можна запропонувати структуру, що містить наступні елементи: когнітивне, стимулююче значення, практична активність. Було виявлено, що самооцінка залежить від соціально суттєвих обов'язків школярів у навчанні. Це не завжди є об'єктивним, оскільки в процесі оцінки, розкриваючи результати вашої власної діяльності, дитина схильна до їхньої переоцінки [1, с. 65] .

При визначенні основних умов для створення самооцінки є фактори спілкування дитини з навколишньою діяльністю.

Визначення відповідного самостійно залежить від зовнішньої оцінки, оцінки вчителів, батьків, однолітків. Наведені вище функції дозволяють встановити структурні компоненти: когнітивні та мотиваційні. Формування визначається рівнем створення в темі гностичних навичок. Мотиваційний компонент характеризується позитивним підходом до роботи процесу самооцінки, що включає самооцінку та характеризується здатністю до дитини відрізняти симптоми їх позитивних та негативних характеристик [2, с. 77].

1.2. Характеристика подружніх конфліктів

Суперечності інтересів, цінностей, цілей та потреб молодого подружжя можуть призвести до зовнішнього прояву цих суперечностей – конфлікту. Крім того, у суспільній свідомості конфлікт зазвичай пов'язаний з тим, що не повинно бути в сім'ї. Важливо, щоб ми виявили чи має конфлікт можливість переходу на новий рівень відносин, знаходження нових можливостей. Успішні сім'ї відрізняються не за відсутністю конфліктів та глибиною безболісності [2].

Ще одна цікава точка зору цієї проблеми в А. Н. Елізарова. Автор вказує на те, що конфлікт виконує дві функції: конструктивні та руйнівні. Конструктивна функція конфлікту в сімейних стосунках полягає в тому, що це може бути потужним джерелом особистості та розвитку сім'ї. Конфлікт може здатися новими цілями, стандартами та цінностями. Конструктивна функція починає реалізовуватись, коли партнери мають можливість поводитися конструктивно в конфліктній ситуації. В межах конструктивного конфлікту функції:

- а) адаптує сім'ю загалом та окремих її членів до нових умов;
- б) об'єктивність причини протиріччя, і дозволяє її подолати;
- в) одиниці членів сім'ї зосереджуються на захисті їх єдності;
- г) допомагає подолати внутрішню напругу та позбутися розчарування;
- д) допомагає членам сім'ї краще розкрити характеристики власної особистості та отримати владу в сім'ї.

Деструктивна функція конфлікту полягає в тому, що його збільшення може призвести до зростаючого почуття психічного дискомфорту. Іншими словами, відбулася зміна мотиву мети: суперечливі сторони починають забувати, що їх мета є конструктивним рішенням ситуації. Руйнівна функція конфлікту може проявлятися з порушенням обміну інформації, системою зв'язку для послаблення єдності сім'ї, щоб зменшити її здатність протистояти труднощам тощо [4].

Проблему подружнього конфлікту також вивчав С. Ковалев. Вчений, стверджує на основі даних теоретичних та експериментальних досліджень, що реальні причини конфлікту важко виявити через деякі психологічні моменти.

1. Кожний конфлікт розпочинається високою інтенсивністю емоцій.
2. Справжні причини конфлікту можуть бути прихованими та психологічно захищеними глибоко в підсвідомому та проявленому на поверхні.
3. Причини конфлікту можуть бути приховані, поєднуючи різні гілки сімейного життя, коли порушення в одній області викликають конфлікти в інших [5].

В.А. Сисенко виражає ще одну цікаву точку зору на проблему джерел непорозумінь між подружжям. За словами дослідника, причини всіх конфліктів у шлюбі можуть бути згруповані у три великі групи:

1. Конфлікти, засновані на нечесному розподілі праці. Найважливішим у розповсюдженні сімейних обов'язків є їх послідовність, внаслідок чого як традиційна, так і егалітарна сімейна модель може бути цілком прийнятною для родини незнайомих людей, якщо вони задовольняють обох партнерів. Якщо члени сім'ї розуміють їх ролі та виконують непослідовність та вимоги, сім'я є перш за все конфліктом.

2. Конфлікти, засновані на незадоволенні деякими потребами. Кожен партнер хоче задовольнити власні подружні потреби. У той же час партнери часто не знають реальних потреб, тому вони їх не виконують.

3. Суперечки, пов'язані з недоліками в освіті. Багато конфліктів у молодих сім'ях створюються через відмінності в принципах сімейної поведінки, які партнери витягнули з сімей батьків [12].

1.3. Характеристика подружніх конфліктів

Найпоширеніші конфлікти — це міжособистісні конфлікти. Вони охоплюють майже всі сфери міжособистісних відносин. Кожен конфлікт нарешті зводиться до міжособистісного. Міжособистісні конфлікти можуть

виникати в різних сферах та галузях: економічні, політичні, виробничі, внутрішні та соціальні. Тому міжособистісний конфлікт — це зіткнення людей у процесі їхніх стосунків. Кармін трактує концепцію міжособистісного конфлікту як окремого випадку взаємодії людей у процесі спілкування та спільної діяльності. Міжособистісний конфлікт взаємодіє між двома або більше людей. Вони можуть виникати між працівниками та між близькими людьми. У цих конфліктах кожна сторона намагається захистити свою думку, люди вживають взаємні звинувачення, напади на себе, словесні образи та приниження. Така поведінка викликає, що конфліктні сутності мають різкі негативні емоційні переживання, що посилює взаємодію учасників і спричиняє їх надзвичайними вчинками, навіть після вирішення конфлікту його учасники тривало відчують негативне. Як будь-який тип конфлікту, міжособистісний конфлікт виконує як конструктивні, так і руйнівні функції.

Конструктивні:

- функція розвитку (конфлікт є важливим джерелом розвитку його учасників та покращує сам процес взаємодії);
- когнітивна (поява конфлікту діє як симптом взаємозв'язків у несприятливій ситуації);
- інструментальна (конфлікт виступає інструментом для вирішення);
- функція реструктуризація (конфлікт видаляє фактори, що спричиняють цей конфлікт, сприяє розвитку взаєморозуміння між учасниками).

Деструктивними функціями конфлікту є:

- знищення сумісної діяльності, яка існувала до конфлікту;
- погіршення або повне знищення відносин;
- негативне ствердження суб'єктів конфліктів;
- низька ефективність подальшої взаємодії.

Поява міжособистісного конфлікту вимагає суперечностей, які можуть бути об'єктивними настільки вигаданими. Суб'єкти такого типу конфлікту включаються до учасників, які захищають свої особисті інтереси, намагаються досягти мети. У кожному міжособистісному конфлікті є щонайменше два

учасники та певна ситуація конфлікту їх взаємодії, в якій відбувається початковий інцидент і розвиваються його наслідки. Для того, щоб визначити причини конфліктів, необхідно провести всебічний та глибокий аналіз діяльності, позицій та психологічних особливостей її учасників, тому обставини виникають під час їх взаємодії. В и можете побачити прямі причини та джерела міжособистісних конфліктів, вирішуючи основні людські потреби. Потреба в їжі, прихильності, безпеці, самостійності, справедливості, доброти означає коли вони пригнічуються або загрожують задоволенням, виникає напруга і отже, конфлікти на конфлікт. Конкретні причини міжособистісних конфліктів досить різноманітні. Так, згідно з Н. В. Гришін може бути зведений до трьох основних груп: по-перше, зміст взаємодії (сумісної активності), по-друге, особливості міжособистісних відносин, по-третє, психологічні особливості). А.С. Кармін в класифікації основних причин конфлікту між особистостями розрізняє наступні групи причин:

- 1) обмежені ресурси — їх якісні та кількісні;
- 2) різні аспекти з'єднань (потужність);
- 3) відмінності для цілей;
- 4) відмінності в ідеях та цінностях;
- 5) відмінності в життєвій поведінці та досвіді;
- 6) незадоволення комунікацією;
- 7) особисті відмінності учасників суперечки.

Ця класифікація дозволяє зрозуміти джерела конфлікту та область, в якій вони з'являються. На практиці аналіз конфліктів досить корисний.

Підхід запропонований В. Лінкольном визначає п'ять груп причинних факторів, які впливають на конфлікт. Інформаційні фактори пов'язані з відсутністю інформації для однієї з сторін.

Тому що інформаційні фактори можуть працювати:

- ✓ слухання, мимовільна дезінформація;
- ✓ неповні або неточні факти, питання про точність проблеми та історію конфлікту;

- ✓ передчасна інформація;
- ✓ джерела інформації, повідомлення про конфіденційну інформацію. Поведінкові фактори є егоїзм та інші особливості поведінки однієї з сторін.

Поведінкові фактори можуть працювати як:

- ✓ бажання переваги над іншою людиною;
- ✓ прояв агресії;
- ✓ прояв егоїзму;
- ✓ загроза безпеці однієї з сторін конфлікту (фізична, фінансова, емоційна);
- ✓ порушення обіцянок, не відповідність;
- ✓ постійна депресія, стресові ситуації, незручні дії.

Фактори відносин — це незадоволення взаємодією між сторонами. Ці фактори можуть діяти як:

- ✓ баланс влади у відносинах;
- ✓ важливість стосунків для кожної сторони;
- ✓ дисбаланс у стосунках;
- ✓ не відповідність цінності в бізнесі, манерах поведінки та спілкування;
- ✓ різниця в рівні освіти, класових відмінностей;
- ✓ історія стосунків, їх тривалість, негативний досвід попередніх конфліктів;
- ✓ низький рівень довіри та повноважень;
- ✓ значення груп, до яких належать сторони, та їх тиск на взаємозв'язки сторін.

Фактори цінності — це невідповідність правил поведінки, яких дотримуються сторони конфлікту.

Якість значень може бути:

- ✓ релігійні пріоритети;
- ✓ групові або професійні традиції, цінності, потреби та норми;

- ✓ релігійні, культурні, регіональні та політичні цінності;
- ✓ традиційні системи переконань та пов'язані з цим очікування: ідея добра та зла, ефективності справедливості, підходу до прогресу чи змін, підтримання старого порядку.

Структурні фактори — це відносно стабільні обставини, які існують об'єктивно, незалежно від наших бажань, які важко і навіть неможливо змінити. Вони потребують високих матеріальних, фізичних та інтелектуальних витрат. Вони включають такі фактори, як закон, вік, час, дохід, доступність обладнання та інші засоби.

Структурними факторами можуть бути:

- ✓ влада, система управління;
- ✓ власність;
- ✓ система правосуддя, традиції, етичні норми;
- ✓ географічне розташування, добровільна або вимушена ізоляція, частота контактів із зовнішнім світом.

Вищезазначена класифікація допомагає не лише зрозуміти джерела конфлікту, але й представити способи їх вирішення. Зокрема, у випадку конфлікту, заснованого на недостатній інформації, достатньо забезпечити доступ до конфлікту.

Що стосується практичної роботи з міжособистісними конфліктами, доцільно класифікувати ці конфлікти. Ця класифікація проводиться за допомогою таких факторів: відповідно до сфери існування, ефекту та функціональних наслідків та критерію реальності. Давайте розглянемо групи більш докладно. Відповідно до областей існування, конфлікти можна розділити на: бізнес, сім'я, майно, домогосподарство. (Наприклад: під час сертифікації начальник прокоментував ряд коментарів, що вказує на серйозні невірні розрахунки на роботі). Як результат і функціональні наслідки, міжособистісні конфлікти є: конструктивними та руйнівними. Зазвичай у цьому типі конфлікту існує і конструктивна сторона, і руйнівна, різниця, в якій панує партія в конфлікті. Конструктивний момент полягає в тому, що він допомагає пояснити

взаємозв'язок між сторонами та визначити, як покращити поведінку учасників конфлікту. Деструктивна сторона проявляється, коли один із опонентів використовує несанкціоновані нападаючі методи, шукаючи психологічно придушення партнера, дискредитуючи та принижуючи його в очах інших. Досить часто такі конфлікти трапляються на роботі. Існує навіть спеціальний період мобільного складу, що означає депресію, домагання, грубість та напади які часто приховані.

Деструктивна вирішення конфлікту має три негативні наслідки. Перш за все, навіть якщо ви думаєте, що перемогли, і ваш опонент програв, найчастіше стосується двох сторін. По-друге, відносини в майбутньому стають тісними, є відчуття образи для однієї з сторін учасника, така поведінка негативно впливає на самооцінку. По-третє, нездатність задовольнити потреби всіх учасників конфлікту шкідлива, оскільки це негативно впливає на здоров'я.

Сімейні конфлікти – це природні етапи розвитку кожної сім'ї. Рано чи пізно в більшій чи меншій мірі кожна сім'я проходить через кризу сімейних відносин. Оскільки кожна жива особа, сім'я також проходить через етапи народження, дитинства, дорослих, розквіт, старіння. І часто, проходячи від одного етапу до іншого існують протиріччя у відносинах між подружжям.

Коли така криза з'являється в сімейному житті в кінцевому підсумку призводить до розпаду союзу. Побудувати ідеальні відносини і зберегти їх дуже важко. Шлюбна криза – це ситуація у формальних відносинах, де очікування відносин не виконуються. У кризі відносини часто ускладнюються. Криза від психічного розуміння є ідеальною можливістю змінити її як наслідок розвитку. Причини кризового шлюбу значною мірою є нестача знань:

- про те, що відбувається на стадії відносин,
- на емоції, сприйняття проблеми з боку партнера;
- як конструктивно вийти зі складної ситуації,
- як справлятися зі своїми емоціями .

Зазвичай шлюб побудований разом з розрахунком, який триватиме довго і це означає, що в той час дві людини на різних етапах Життя – існують окремо, як люди, і разом, як пара. У людей у, яких немає пари існує таке розуміння, що навіть найменша різниця між думками може призвести до гострих конфліктів та криз, викликані нападом на суб'єктивне почуття гідності [11].

Симптоми криз шлюбу:

- ослаблення емоційних зв'язків;
- дискусія про формальні, організаційні питання;
- більш рідкісне проведення часу разом;
- уникання присутності партнера;
- уникнення близькості;
- взаємне роздратування,;
- схильності звинувачувати партнера;
- контакт з партнером через третю особу (як правило, діти);
- прийняти рішення для себе, без урахування потреб і очікувань подружжя;
- уникнення обговорення важливих питань, життєвих планів.

Взагалі, конфлікти все ще можна розділити на: короткостроковий і довготривалий. В кожній системі людських відносин є періоди, в яких проблеми, через які один із них не може забезпечити свої потреби [8, с. 54].

Сімейна гармонія забезпечує відчуття доступності та відчуття безпеки, на відміну від багатьох інших типів відносин. Коли виникає конфлікт, це загрожує цій безпеці. Незалежно від того, як дисгармонія ініціюється з сімейного підрозділу або з зовнішніх джерел, окремі члени сім'ї та сім'ї в цілому можуть страждати від ряду негативних емоцій та наслідків. Конфлікт може спричинити незворотний збиток шлюбу на всю сім'ю, якщо члени сім'ї не застосовують допомогу [10].

Деякі загальні джерела відмінностей між подружжям, які зазвичай викликають подружні проблеми, включають:

- різні культурні переконання або виховання;

- розбіжності у тому, як мати та виховувати дітей;
- позашлюбні відносини;
- розбіжності в управлінні грошима;
- різні стилі спілкування; всі ці проблеми можуть викликати конфлікти у шлюбі.

Коли цей конфлікт не вирішено, це може виникати знову. На жаль, багато пар показують образи свого чоловіка / дружини, коли поради можуть допомогти їм діяти через їх проблеми.

Сімейні конфлікти можуть бути різних типів:

1) фактичний конфлікт, виражений у яскравих емоціях вибухають на місці;

2) прогресивний конфлікт, який виникає, коли подружжя не може адаптуватися один до одного, що викликає зростаючу напругу;

3) звичайний конфлікт результату з стереотипів сімейної поведінки та заважають знищенню подружжя;

4) прихований конфлікт, немає чіткого зовнішнього прояву, ви можете висловити в демонстраційним мовчанні, гострі жести, бойкот у сфері сімейного життя, охолодження у відносинах;

5) відкритий конфлікт характеризується недовірою, невдоволенням себе і партнера, поганий настрій. Звичайно, він з'являється через відверту розмову в неправильній формі взаємні словесні звинувачення [12].

Основні причини конфлікту: нездатність слухати, нерозуміння між партнерами у спілкуванні, неможливість узгодити, емоційна нестримність.

У конфліктних ситуаціях існує п'ять способів діяти: компроміс, співпраця, уникнення, конфронтація та адаптація. Компроміс є частковим задоволенням обох сторін у конфлікті. Хоча інтереси всіх суперечливих сторінок враховуються в компромісі, цей результат можна назвати правосуддям, але слід пам'ятати, що в більшості випадків компроміс можна вважати проміжним етапом. Пошук обох сторін вирішення конфлікту для повного задоволення. Підхід сприяє розвитку взаємної поваги, розуміння та

довіри, що робить його постійним та стабільним. Якщо предмет суперечки є дійсним для обох сторін, цей спосіб вирішення конфлікту можна вважати найбільш конструктивним. Уникнення. Він характеризується самопроявленням на протилежній стороні. Вибравши цю стратегію, конфлікт або вирішається незалежно від інтересів або зростає в іншому конфліктному становищі. Переваги та недоліки цієї стратегії: ця стратегія може бути корисною, коли суб'єкту конфлікт не дуже важливий, немає необхідності підтримувати довгострокові відносини з іншою стороною конфлікту. Але в довгострокових відносинах важливо обговорити всі суперечливі проблеми спочатку, щоб уникнути труднощів, які призведуть до накопичення незадоволеності та напруги. Заперечення. Особлива конкуренція, в якій кожна сторона в конфліктній ситуації використовує всі доступні інструменти для досягнення своїх цілей. Основна мета полягає в тому, щоб виграти спору за будь-яку ціну. Переваги і недоліки цієї стратегії: упертість своїх власних інтересів, одночасно зважаючи інтересами однієї людини, може допомогти іншій особі. Однак цей метод не підходить для довгострокових відносин. Коригування. Ситуації конфліктів, які вирішуються під реальним або уявним тиском, з іншого боку. Конфронтація закінчилася, але в той же час існує зв'язок між суперечливими учасниками.

Переваги та недоліки цієї стратегії: якщо суб'єкту суперечки важливо як зберегти хороші відносини з іншою особою, тоді потрібно дозволити йому почати їх вирішувати, і в цьому випадку він правий. Дослідження, проведені М.А. Абалкіною, О.І. Кочетовим, І.Ю. Поляковою, Л.І. Савіновим, В.О. Сисенко, У. Харлі, засвідчують, що шлюб укладається для взаємного задоволення потреб один одного. Часткове або повне їх незадоволення провокує появу в шлюбних партнерів відчуття психічного дискомфорту, наслідком якого стають різноманітні конфлікти. Сімейні конфлікти є однією з найпоширеніших форм конфліктів. За оцінками фахівців, у 80–85% сімей відбуваються конфлікти, а в інших 15–20% виникають сварки з різних приводів. Сімейні конфлікти зазвичай пов'язані з прагненням людей задовольнити ті чи

інші потреби або створити умови для їх задоволення без урахування інтересів партнера. Виявлено закономірність: чим більше сім'я, тим більше взаємодіючих в ній систем, тим важче членам сім'ї співпрацювати один з одним в задоволенні своїх потреб.

Взагалі, конфлікт є порушенням міжособистісних відносин на рівні поведінки та інтелекту. Він розвивається за своїми правами, стосується всіх аспектів одиниці та можуть мати серйозні наслідки для подальших відносин. В.М. Поліщук підкреслив чотири етапи будь-якого конфлікту, незалежно від причин його виникнення:

1. Конфлікт, як правило, не реалізується, але є сумніви щодо надійності та порядності партнера, поступово зникають до розуміння та довіри. Якщо супротивники, залучені до конфлікту, покажуть бажання зрозуміти себе, вони можуть легко вирішити Проблеми та залишитися в нормальних стосунках.

2. Демонстрація – починається, коли суперечливі сторони незадоволені один з одним. Якщо на етапі нахилу, супротивники намагалися прикинутися, що все добре, тепер спілкування відбувається на підвищених тонах. Якщо супротивники досягають консенсусу на цьому етапі, вони можуть легко повернутися до звичайного спілкування. Якщо це не відбудеться, конфлікт переходить у наступний етап.

3. Агресивний – не виявляється суперечливим.. Уникання один одного, стає агресивними планами, які часто порушують моральні норми. На цьому Конфлікт іноді затримується, але зазвичай переходить на останню фазу битву.

4. Зв'язується з реалізацією агресивних планів, початок «бій». Супротивники намагаються виграти його будь-якою ціною, дискредитуючи інтереси протилежної сторони. Практично неможливо досягти розуміння на цьому етапі. І навіть перемога будь-якого з конфліктів не означає остаточне рішення проблеми, оскільки переможена сторона, безумовно, спробує помститися [8].

Ось чому так важливо вирішувати конфлікти на початку виникнення, коли ненависть не включає супротивників і може знайти конструктивне

рішення. Сімейні конфлікти відрізняються своїми причинами. Найважливішими з них, на думку Л.Б. Шнейдера є:

- обмеження свободи активності, дій, самовираження членів сім'ї;
- ненормативна поведінка одного або декількох членів сім'ї;
- наявність протилежних інтересів, прагнень, обмеженість можливостей для задоволення потреби одного з членів сім'ї (з його точки зору);
- авторитарний, жорсткий тип взаємостосунків, що склалися в сім'ї;
- наявність важко вирішуваних матеріальних проблем;
- авторитарне втручання родичів у подружні відносини;
- сексуальна дисгармонія партнерів у шлюбі [12]

Партнери, які намагаються знайти найбільш прийнятне рішення і виготовляються з супротивників партнерів, як правило, вибирають стратегію Співпраця. Об'єднуючись ці сторони можуть пояснити свої рішення, вислухати іншу партію, що може зупинити свої емоції. Дружина, яка намагається вирішити відмінності, поступаючись на компроміс. Важливо задовольнити інтереси обох сторін, пропонуючи варіанти, з якими кожен з них може погодитися. Але слід зазначити, що справжня поведінка особистості в конфлікті не обмежується одним із цих стилів, а містить один або інші елементи всіх стилів. Вивчаючи попередні психологічні умови, що призводить до розвитку конфліктів у сім'ях, ми прийшли до висновку, що психологічний чинник є домінуючим, основним та регуляторним, як одружених відносин. Результати досліджень показують, що перше місце займає психологічні причини, які, як правило 70%, а також соціальним чинником, а саме незадоволення сімейною ситуацією, становить 30%. У детальному аналізі ситуації конфліктів у сім'ях можна зазначити, що психологічні чинники базуються на соціальних чинниках. Таким чином, наприклад, домашні конфлікти в сучасних сім'ях, пов'язані з змінами в ідеях ідеальної моделі сільського господарства: жінки, які піклуються про реалізацію економічних функцій, і в даний час шукають активну участь чоловіків у ході холдингу. Уважний – це тенденція того, що чоловіки поділяють ідею рівності сільського

господарства, але неадекватність розмови та очікування призводить до непорозумінь та конфліктів [19, с. 73].

Непорочний інтерес і погляди – одна з найважливіших причин конфліктів, що визначається нездатністю або небажанням враховувати бажання партнера. Б.Г. Відповідно до В. П. Левковича, психологічні та моральні аспекти партнерів призводять до виникнення труднощів у розвитку шлюбних відносин. Зверніть увагу на певні характеристики партнерів, які, на наш погляд, є пріоритетом у розвитку конфліктних відносин у шлюбному щоденнику. Це егоцентричність, наявність акцентуючого характеру, неадекватність самооцінки людини. Егоцентричні функції характеру кожного з членів подружжя, їх концентрація – один з факторів дестабілізації шлюбного життя. Подружжя частіше бачать егоцентричність у партнера, ніж їх власну. У цьому сенсі увага повинна бути приділена людям з чітким акцентом. Акцент на природі – надмірна виразність індивідуальних рис характеру, їх поєднання є екстремальних варіантів стандартів, що межує з психопатами, що виявляються у внутрішніх та зовнішніх конфліктах, призводять до відхилення поведінки, як правило призводить до патологічного стану. Залежно від рівня виразності, характеристики акцентуються, очевидними та прихованими і можуть переносити від одного до іншого залежно від різних факторів, рис. Особливості освіти, соціальна діяльність, професійна діяльність, фізичне здоров'я тощо. Однією з основних ознак, що залежить від успіху спільного життя ставлення до один одного, почуття власної цінності та ставлення до партнера. Почуття власної особистості, її рівень, адекватність важливі фактори, що впливають на міжособистісні відносини. Зокрема, індикатор самооцінки можна зрозуміти як збіг (або розбіжності) між методом їх оцінки та способу оцінювання інших. Це співвідношення виникає протягом усього життя і складається під впливом багатьох чинників: судження інших осіб, реальні досягнення, оцінка інших досягнень тощо. Існують різні співвідношення цих показників [5, с. 23].

Розглянемо такі варіанти:

- об'єктивно висока оцінка (і оточення, і сама людина високо оцінюють індивідуальні якості);
- суб'єктивно завищена оцінка (оцінка оточення значно нижча, ніж самооцінка);
- суб'єктивно низька оцінка (людина оцінює себе значно нижче, ніж оточення);
- об'єктивно низька.

Висновки до першого розділу

В першому розділі ми дали визначення поняттям: «самооцінка», «конфлікт», «сімейні конфлікти», «міжособистісні конфлікти», «фактори цінності».

Завдяки теоретичній частині виділяємо, що самооцінка може бути нестабільною: іноді людина оцінює себе якомога вище, іноді вона змінюється в перебільшеній самокритиці. Найбільш вигідним є об'єктивно високе почуття власного значення: людина не тільки відчуває себе підтримкою, позитивне ставлення партнера, але також має почуття самооцінки, почуття власної цінності. Тому він може дозволити собі поведінку, природно, не намагаючись довести свою безумовну цінність.

Ми розглянули які можуть бути причини сімейного конфлікту їх типи та симптоми криз шлюбу.

Людина з неналежним подоланням самооцінки веде себе менш природньо. Всі його зусилля призначені для підтримки високого власного значення, навіть на відміну від реальних фактів. Якщо вона помиляється, вона прагне довести, що це не її вина. Людина з завищеною самооцінкою повинна постійно змінюватися, щоб інші також могли оцінити її. Об'єктивно низька самооцінка призводить до того, що людина втрачає своє бажання змінити ситуацію на краще. Людина з низькою самооцінкою часто знижує свої можливості, припиняє свою діяльність у міжособистісних заходах та контактах.

Вона не може оголосити, навіть коли її права регулярно порушуються, щоб відмовити партнеру у його проханні, навіть якщо це суперечить своїм бажанням. Людина з низькою самооцінкою вважає, що він не заслуговує любові. Вона починає шукати дефекти, а в партнері – невідповідність. Низьке відчуття самолюбності характеризується тривожністю, яка перешкоджає новим способам вирішувати власні проблеми життя. На закінчення ми бачимо, що аналіз динаміки, форми та функції конфліктних взаємодій свідчить про більш глибокий та складний характер своїх комбінацій з особистою динамікою в загальному процесі шлюбу. Зіткнення протиріччя між шлюбними партнерами на різних етапах сімейного життя, у випадку їх конструктивного рішення, можна розглядати як значне джерело зміни та . У свою чергу формування адекватного самосприйняття кожного з партнерів, глибинний аналіз конфліктних ситуацій, високий рівень самокритичності, самопізнання та самоаналізу є передумовами ефективної саморегуляції та самореалізації в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі у подружній взаємодії .

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ ЯК ЧИННИКА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТАХ

2.1. Методика та організація емпіричного дослідження

У дослідженні взяли участь 30 респондентів у віці від 21 до 25 років, 15 чоловіків, 15 жінок. Метою емпіричного дослідження експериментально дослідити самооцінку як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.

Структура даного емпіричного дослідження містить три основні етапи:

- підготовчий;
- проведення емпіричного дослідження;
- аналіз і інтерпретація результатів (підготовка психодіагностичного висновку).

На першому підготовчому етапі здійснюється збір відомостей. Конкретні кроки цього етапу:

- 1) бесіда, в ході якої формуються конкретні задачі психологічного дослідження;
- 2) підбір методик для проведення емпіричного дослідження.

Завданням етапу було виробленням стратегії подальшого емпіричного дослідження, яке передбачає підбір психодіагностичних методик відповідно до особливостей досліджуваних і поставлених психодіагностичних задач, а також визначення послідовності методик.

Другий етап (проведення емпіричного дослідження) включає пред'явлення досліджуваному сформованого на першому етапі комплексу методик у певній послідовності.

В емпіричному дослідженні використовувались такі діагностичні методи:

- 1) Тест за методикою К. Томаса «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації».
- 2) Тест С.А. Будассі «Дослідження самооцінки особистості».
- 3) Методика «Визначення рівня своєї самооцінки» (за Г.М. Казанцевою).

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження

У дослідженні взяли участь 30 респондентів. Метою емпіричного дослідження експериментально дослідити самооцінку як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.

Методика «Діагностика поведінки особистості в конфлікті» А.Н. Томаса

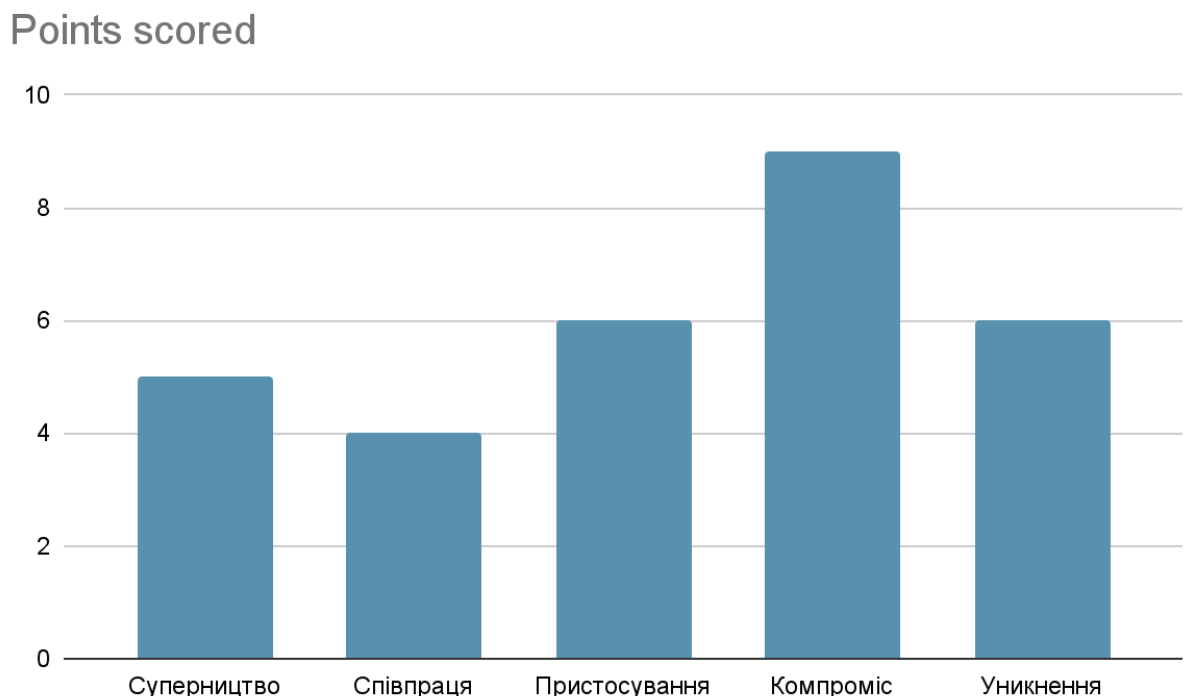

Рисунок 2.1. Найбільший кількісний стиль поведінки вважається домінуючим.

Завдяки аналізу результатів емпіричного дослідження з методики визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації, стратегія поведінки має перевагу як суперництво у 5 досліджуваних (16,7%) та стиль співпраці 4 (13,3%) досліджуваних, менший результат дослідження займають стиль пристосування 6 досліджуваних (20%), стиль компромісу 9 досліджуваних (30%), стиль уникнення 6 досліджуваних (20%).

Однак, можна відзначити переважна частина респондентів, діючи в конфліктних ситуаціях, не вдаються до поступок своєму партнеру за рахунок ігнорування власних інтересів. Стиль конкуренції (змагання). Бажання досягти власних інтересів, незважаючи на інтереси інших. Діяльність та навмисні зусилля. Орієнтація на власні ідеали та навички. Авторитаризм, який працює в ситуаціях, коли ви повинні прийняти швидке рішення; Якщо особа, яка приймає рішення, є досвідченим менеджером; Якщо ситуація є критичною або інші люди втрачені, хтось повинен в кінцевому рахунку прийняти рішення. Стиль співпраці.

Відповідно до результатів нашого експериментального дослідження, найбільше конфліктів у молодих сім'ях виникає у галузі розповсюдження часу, справедливості, підходу до батьків як приклад наслідування. Слід також зазначити, що 2/3 опитаних пар мають стосунки з конфліктами. Для розвитку у молодих людей, навичок конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів у шлюбних відносинах, ми розробили навчальну програму з цього приводу: «Конструктивне вирішення конфліктів у сімейних стосунках». Вона спрямований на гармонізацію когнітивних, афективних та поведінкових, що лежать в основі одиниці. Яскрава структура та єдиний етап реалізації теми кожного уроку сприяють оптимальній організації молодіжної роботи, покращуючи їх діяльність, готовність до прийняття та виконання запропонованих завдань. У процесі впровадження навчальної програми використовуються такі основні методи: групове обговорення, рольові ігри психогімнастичні вправи, арт-терапія. Психологічний зміст навчальних занять, цікаві та різні форми роботи, багаті методологічні інструменти викликають

інтерес молоді та бажання брати участь у них. Слід зазначити, що для запобігання сімейним конфліктам консультанти психологи часто застосовують рекомендації, які мають психологічні основи.

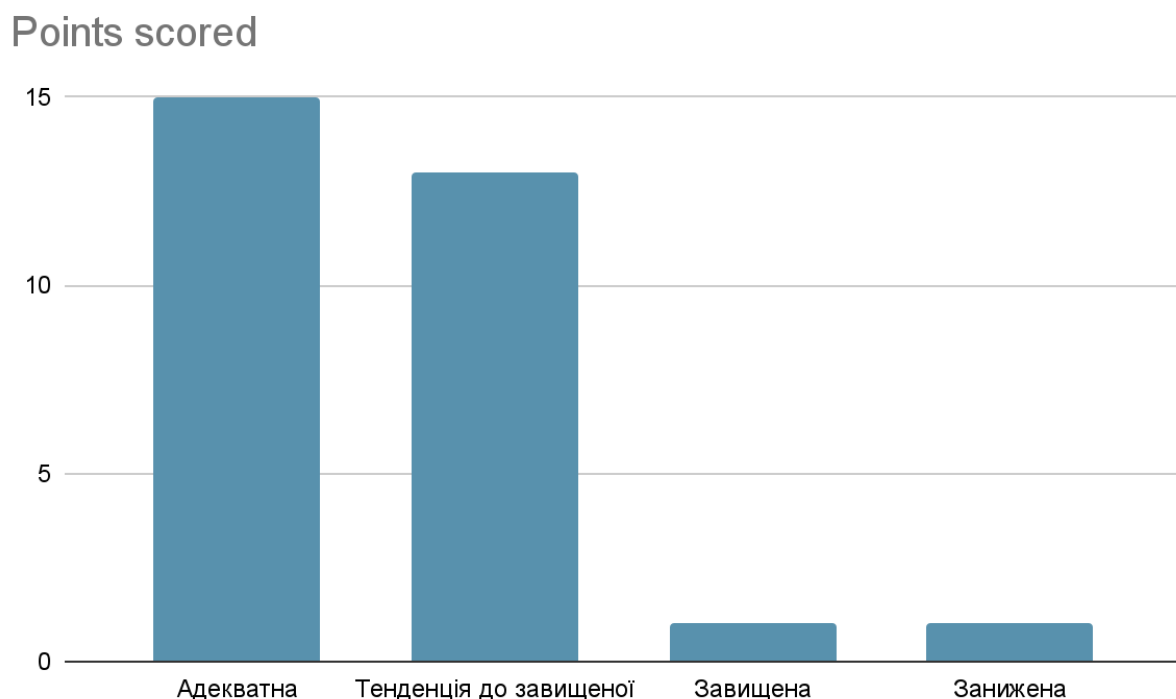

Рисунок 2.2. Методика С.А. Будасі «Визначення рівня самооцінки»

Завдяки аналізу результатів емпіричного дослідження з методики на самооцінку, ми можемо зробити висновок, що у більшості респондентів переважає адекватна самооцінка у 15 осіб (50%) та самооцінка, яка має тенденцію до завищеної 13 осіб (43,3%). Неадекватно завищену самооцінку має одна людина (3,3%) Таким чином виходячи з даних емпіричного дослідження, занижену самооцінку має одна особа (3,3 %). Переважна кількість респондентів (93,3%) мають адекватну та самооцінку, яка має тенденцію до завищеної. Це показує, що наші респонденти правильно співвідносять свої здібності, прагнуть реально оцінювати свої невдачі й навпаки успіхи. Адекватність самооцінки виражає показник відповідності уявлень людини про себе.

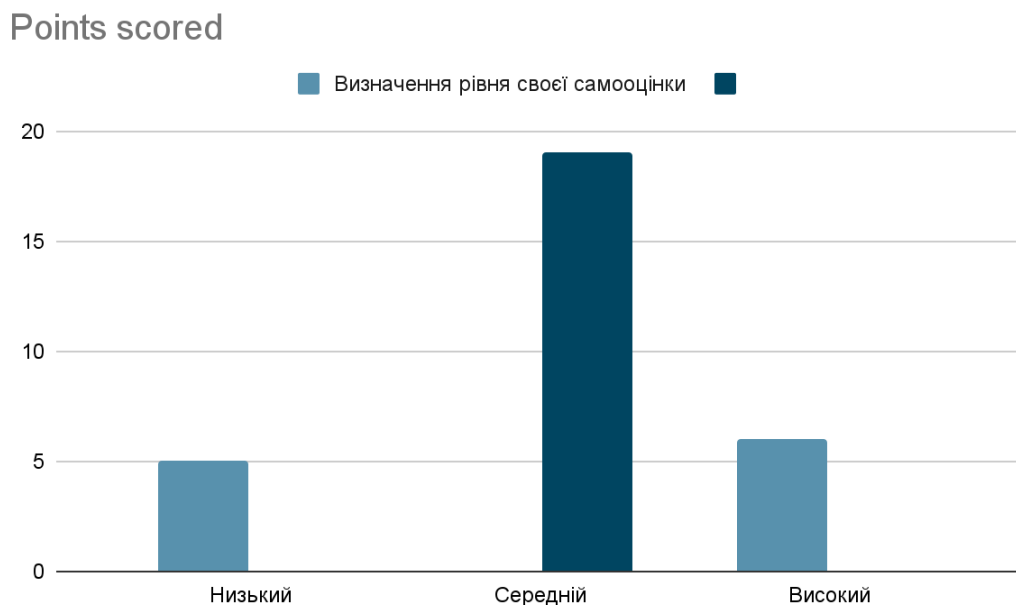

Рисунок 2.3. Аналіз результатів емпіричного дослідження з методики визначення рівня своєї самооцінки

16,7% досліджуваних мають низький рівень самооцінки, 63,3% середній рівень тобто адекватну самооцінку і лише у 20% оцінюють свою самооцінку завищеною.

Завдяки аналізу результатів емпіричного дослідження з методики визначення рівня своєї самооцінки, ми можемо зробити висновок, що у більшості респондентів самооцінка знаходиться на нормальному рівні.

Таблиця 2.1.

Співвідношення рівня самооцінки та стратегій поведінки особистості в конфлікті

Стратегія поведінки в конфлікті (назва та X _{ср} в балах)	Показник самооцінки (X _{ср} в балах)	Рівень самооцінки
Суперництво — 4,6	0,19	Тенденція до завищеної
Пристаосування — 4,1	0,19	Тенденція до завищеної
Компроміс — 4,3	0,18	Адекватна
Уникання — 4,0	0,10	Адекватна
Співпраця — 4,5	0,13	Адекватна

Результати, які ми отримали свідчать про те, що при суперництві і пристосуванні в конфлікті рівень самооцінки респондентів має тенденцію до завищеної, за умови вибору досліджуваними у конфліктній ситуації співпраця, компроміс, уникання — самооцінка на адекватному рівні.

Найвищий рівень конфліктності у досліджуваних зі стратегією поведінки «суперництво», а нижчий рівень конфліктності мають респонденти, які обирають стратегію поведінки «співпраця». Найнижчими виявилися показники конфліктності у респондентів зі стратегіями поведінки «уникання» та «пристосування».

Для перевірки наявності статистично значущих зв'язків між стратегіями поведінки в конфліктній ситуації та самооцінкою, ми здійснили кореляційний аналіз за критерієм лінійної кореляції Пірсона (r_{xy})

Результати подані у таблиці 2.2.

Результати кореляційного аналізу між показниками стратегій поведінки людини у конфлікті (за методикою К.Н. Томаса) і самооцінки (за методикою С.А. Будасі)

Стратегія поведінки в конфлікті за методикою К.Н. Томаса	Рівень самооцінки за методикою С.А. Будасі	Коефіцієнт лінійної кореляції Пірсона (r_{xy})
Суперництво – 4,6	0,19	0,14*
Пристосування — 4,1	0,19	-0,11*
Компроміс — 4,3	0,18	0,06
Уникання — 4,0	0,10	-0,065
Співпраця — 4,5	0,13	-0,052

Примітка – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,01$

Згідно аналізу результатів представлених в таблиці 4, можемо зазначити, що існує прямий кореляційний зв'язок (на рівні значущості) 0,01 між показниками, яка має тенденцію до завищеної самооцінки та стратегією

поведінки в конфліктній ситуації «суперництво». Чим вищим є рівень самооцінки, тим більше схильність до суперництва.

Це може казати про те, що людина яка має високий рівень самооцінки. Схильна переоцінювати свої можливості в ситуаціях, які не видають для цього приводу ігнорувати думку і погляди інших.

Отже, така людина нерідко стикається з протидіями з боку оточуючих, проявляє до них агресію, доводить свою правоту, не враховуючи погляди інших. Виявляється це у суперницькій стратегії поведінки у конфліктній ситуації. Ще ми спостерігаємо, що має місце від'ємний кореляційний зв'язок між рівнем самооцінки, яка має тенденцію до завищеною, такою стратегією як «пристосування» (на рівні значущості 0,01). Це говорить про те, що респонденти, які мають завищений рівень самооцінки не використовують пристосувальну стратегію під час вирішення конфлікту, вони не схильні до уникнення вирішення проблеми та підлаштовуватися до бажань партнера, а прагнуть вирішувати всі розбіжності, які виникають на їх шляху.

Висновки до другого розділу

Проведене емпіричне дослідження показало, що у більшості чоловіків та жінок переважає адекватна самооцінка. Переважною стратегією поведінки в конфліктних ситуаціях є компроміс.

Таким чином, на основі аналізу результатів, отриманих у ході дослідження, можна зробити висновок, що рівень самооцінки впливає на стиль поведінки подружжя у конфлікті. Чим вища самооцінка у подружжя, тим частіше вона обирає стиль суперництво як тип поведінки у конфліктній ситуації. Чим нижче самооцінка, тим частіше вона обирає уникнення та пристосування як тип поведінки у конфлікті.

Також за результатами кореляції можемо зазначити, що існує прямий зв'язок між самооцінкою, яка має тенденцію до завищеної та стратегією поведінки у подружжя в конфлікті «суперництво».

Проблема самооцінки та стратегій поведінки особистості у конфліктній ситуації залишаються актуальною проблемою у нашому мінливому світі, і кожна з цих проблем можемо розглядати як перспективу подальших наукових досліджень. Наявність адекватної самооцінки і пов'язаних з нею переживань самокритичності, які формуються в процесі спілкування у подружжя виявляється кращим аспектом в ситуації конфлікту. Вона пов'язана з розвиваючимся механізмом самоконтролю у конфлікті, з потребою в самоствердженні, з прагненням людини знайти своє покликання, затвердити себе як члена суспільства, що призводить до не вирішення конфлікту.

ВИСНОВКИ

В ході теоретичного аналізу було виявлено основний фактор, впливаючий на прояв поведінки – це самооцінка. Виходячи з цього робимо висновок. Що саме вона має вплив на вибір стратегії поведінки особистості в конфлікті.

За допомогою кореляції ми з'ясували, що стратегія поведінки людини в конфлікті «суперництво» має прямий кореляційний зв'язок з самооцінкою з тенденцією до завищеної, і зі стратегією «пристосування» має місце від'ємний зв'язок. Це говорить про те, що та людина в якій завищена самооцінка використовує стиль поведінки «суперництво» найчастіше.

Вплив самооцінки на поведінку в конфлікті відзначається тим, що вона відображає особливості усвідомлення людиною своїх вчинків та дій, їх мотивів та цілей, уміння побачити та оцінити свої можливості. Для людей з адекватною самооцінкою характерний реалізм і часто, проходячи від одного етапу до іншого, існують протиріччя у відносинах між подружжям. Управління конфліктами неможливе без розуміння ролі самосвідомості у поведінці людини, саме самосвідомість виконує функцію регулювання поведінки особистості.

Причини кризового шлюбу значною мірою брак знань:

- на емоції, сприйняття проблеми з боку партнера;
- як конструктивно вийти зі складної ситуації,
- як справлятися зі своїми емоціями .

Основні причини конфлікту: нездатність слухати, нерозуміння між партнерами у спілкуванні, а не можливість узгодити, емоційний нестримний.

У конфліктних ситуаціях існує п'ять способів діяти: компроміс, співпраця, уникнення, конфронтацію та адаптація. Компроміс є частковим задоволенням обох сторін у конфлікті. Переваги та недоліки цієї стратегії: хоча інтереси всіх суперечливих сторінок враховуються в компромісі, цей результат можна назвати правосуддям, але слід пам'ятати, що в більшості

випадків компроміс можна вважати проміжним етапом. Пошук обох сторін дороги, вирішуйте конфлікт для повного задоволення повним рішенням задоволеності.

Підхід сприяє розвитку взаємної поваги, розуміння та довіри, що робить його постійним та стабільним. Якщо предмет суперечки є дійсним для обох сторін, цей спосіб вирішення конфлікту можна вважати найбільш конструктивним. Уникнення. Він характеризується самоврівноваженням на протилежній стороні. Обравши цю стратегію, конфлікт або вирішився незалежно від інтересів або загострився в іншому конфліктному становищі. Переваги та недоліки цієї стратегії: ця стратегія може бути корисною, коли суб'єкт конфлікту не дуже важливий, якщо немає необхідності підтримувати довгострокові відносини з іншою стороною конфлікту. Але в довгострокових відносинах важливо обговорити всі суперечливі проблеми відкриття, а уникнення існуючих труднощів призведе до накопичення незадоволеності та напруги.

Отже, проблеми самооцінки і стратегій поведінки людини у конфлікті залишаються актуальною проблемою у нашому мінливому світі, кожна з цих проблем ми можемо розглядати як перспективу подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т.Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання : автореф. дис. Д-ра. пед. наук [спец.] 13.00.05 «Соціальна педагогіка», 13.00.07 «Теорія і методика виховання»/ Алексеєнко Тетяна Федорівна; Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. – Дата захисту 24.01.2017. Київ, 2017. 46 с.
2. Алексеєнко, Т. Ф. Сімейне виховання : концептуалізація ідей теорії і практики. (Монографія). Київ-Умань : ФОП Жовтий О. О. 2016. 503 с.
3. Бойченко, І. С. Сімейні цінності української молоді. Інформаційний матеріал. 2019. URL: <https://dismp.gov.ua/simejni-tsinnosti-ukrainskoimolodi-informatsijni-materialy/>
4. Васильченко О. М. Сучасні підходи до дослідження сім'ї у психології. Правничий вісник Університету "КРОК". 2016. Вип. 24. С. 221–228.
5. Вахняк, Н. В. Мотиваційно-ціннісний критерій формування культури батьківства у молодих сімей. Наукове періодичне видання Київський науково-педагогічний вісник. Київ, 7 (07). 2016. 16–20
6. Волошок О. В. Соціально-психологічні чинники задоволеності шлюбом осіб періоду ранньої дорослості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. Випуск 3. 2019. С. 122-128.
7. Васищев В. С. Психологія подружніх взаємин: теоретико-методологічні підходи до дослідження. Вісник Національного університету оборони України. 5 (24). 2011. С. 93-98.
8. Вахняк Н. В. Понятійно-термінологічний апарат сутності молоді сім'ї. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія «Педагогіка і психологія», (Ч. 3). 2014. 45, 38 – 45.
9. Вахняк, Н. В. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві.

Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Ялта, 20 – 21 березня 2014 р. Ч. 2. 2014. с. 77–84

10. Ващенко, І. В., & Іваненко, Б. Б. (2018). Психологічні ресурси особистості в подоланні складних життєвих ситуацій. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології", (40), 33–49. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-40.33-49>

11. Гридковець Л.М. Розлучення подружжя в парадигмі християнської психології /Християнська психологія 2016. [Електронний ресурс] http://christianpsychology.org.ua/zhuttya_v_podruzhzhi/lubov-v-podruzhzh/4302-rozluchennya-podruzhzha-v-paradigm-hristiyanskoyi-psihiologiyi.html

12. Головаха Є. Про соціальні наслідки пандемії // КП в Україні. 2020. 24 квіт. 298 с.

13. Гейфман А. Маніпуляція партнера у подружніх відносинах / тексті: прямий // молодий вчений. – 2019. – № 18 (256). – с. 5-7

14. Гордієнко Н. В. Сучасна українська дистантна сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи. Науковий вісник Чернівецького Університету. Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 263 С.57–61.

15. Годлевська А. І., Шпалерчук Н. В. Проблеми багатодітних сімей в Україні, окремі аспекти соціально-педагогічної роботи з ними. – К.: 2015. – С. 33–35

16. Джелалі В. О. Психологія вирішення конфліктів. Харків-Київ, 2016. 320 с.

17. Дан М. В., Лікова Я.А. Психологічні наслідки та уявлення про сім'ю та розлучення у молодих людей, які розлучили розлучення батьків. // психологія. Історичні та критичні огляди та сучасні дослідження. 2020, Т. 9, No. 5А. С. 136 – 143. DOI: 10.34670/AR.2020.54.63.017

18. Дутчак О. Гендерна нерівність та режим жорсткої економії в Україні посткризового періоду / О. Дутчак – Спільне – 2018. Електронний

доступ: <https://commons.com.ua/uk/genderna-nerivnist-ta-rezhimzhorstkoyi-ekonomiyi/>

19. Капашева Г.А., Берленова С.О., Барікова А.Р. Психологічний Особливості стратегій подолання у розлучених жінок // інноваційна наука. 2016. №6-3.

20. Котельникова Ю. С. Удовлетворенность брачно-семейными отношениями в молодых семьях. Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования. 2017. Том 6. № 2. С. 181-190.

21. Котлова Л. О., Саух І. Д. Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні 73 науки». 2019. Випуск 1. С. 223–228.

22. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапія сексуальних розладів та подружніх конфліктів. Київ. 2018. с. 165.

23. Корж І. А., Романова Н. Ф. Сім'я як об'єкт соціальної роботи. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – К.: 2015. – С. 97.

24. Кравець В.П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ : Київська правда, 2017. 688 с.

25. Кругла Т. О. Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання. Медсестринство. 2017. № 4. С.71-73

26. Капашева Г.А., Берленова С.О., Барікова А.Р. Психологічний Особливості стратегій подолання у розлучених жінок // інноваційна наука. 2016. №6-3.

27. Кругла Т.О. Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання // Медсестринство. 2017. № 4. С. 71 – 74.

28. Кабакова, М. П. Особливості психологічної допомоги в Ситуації розлучення та в період ганку // Психологія в школі. 2016. № 3. С. 3–10.

29. Лисенко Л. М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в подружніх парах. Теорія і практика сучасної психології. 2018, № 5. С. 73–77.

30. Льовкіна О.Г. Історичні трансформації філософії діяльності: від

трансценденталізму до праксеології: монографія / О.Г. Льовкіна; Нац. унт держ. податкової служби України. – Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2018. 270 с.

31. Нікітіна Е.В. Явище життєвої сили: концепція, Сучасні погляди та дослідження // Академія. 2017. №4 (19).

32. Овод Ю.В., Венцеславська Т.І. Практичні рекомендації розлученим людям щодо запобігання та подолання сімейної кризи «повторний шлюб» . Габітус. 2021. Вип. 21. С.262-267.

33. Павлюк М. М. Архипенко Н. Особливості подружніх конфліктів та їх наслідки. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. Т. XI, вип. 18. С. 209–226.

34. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: навч. посіб., 4 те вид., випр. і доп. К. Каравела, 2020. 419 с.

35. Психологія конфліктів : навч. посіб. – Львів : Львівська політехніка, 2019. – 132 с. – ISBN 966-941-369-7

36. Римаренко І. В. Зміна шлюбно-сімейних відносин в Україні. Науковий огляд. 2019. Т. 6. –№ 59. С. 28–44.

37. Сингаївська І. В., Ткач В. В., Ткач Р. М. Методи юнгіанського аналізу в розв'язанні внутрішнього конфлікту особистості (на прикладі роботи з пошуком сенсу життя). Правничий вісник Університету «КРОК». 2016. Вип. 24. С. 229–234.

38. Теоретико-історичні основи психології сім'ї. Хмельницький : ХНУ, 2017. 402 с.

39. Теоретико-історичні основи психології сім'ї. Хмельницький : ХНУ, 2017. – 402 с.

40. Тищенко О. О. «Використання процедури медіації у вирішенні сімейних конфліктів». Магістерська дисертація за спеціальністю 054 Соціологія. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. Київ,

2018. 93 с.

41. Токарева Н. М., Саєнко Н. О. Роль сім'ї у корекційно-реабілітаційному супроводі хворих на шизофренію. Актуальні проблеми психології в закладах освіти : зб. наук. праць / за ред. Н. М. Токаревої [відп. ред.] та ін. Кривий Ріг : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2016. Вип. 6. С. 310–316.

42. Турбан В. В. Сімейний конфлікт як предмет дослідження у практичній психології / В. В. Турбан // Актуальні проблеми психології. 2016. Т. 10, Вип. 28. С. 444–453.

43. Туриніна О. Л. Діагностика та психологічні шляхи розв'язання конфліктів у молодих подружніх парах. 2018. 203 с. URL: http://medpsychology.pp.ua/rozvyazannya_konfliktiv

44. Федоренко Р.П. Психологічні особливості сімейної кризи у молодих подружжя: Дис ... канд. псих. наук: 19.00.07 - Луцьк. 2019. - 156 с.

45. Фурман А. В., Надвичина Т. Л. Основи гендерної рівності: навч. посібн. – Тернопіль: Економічна думка, 2016. – 168 с.

46. Хасан Б. Н. Конструктивная психология конфликта – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 204 с.

47. Цодікова О. А., Гарбар К. Б., Бринцова С. С. Вплив сімейних факторів на становлення особистості підлітка. Topical issues of the development of modern science (June 4-6, 2020) Publishing House “ACCENT”, Sofia, Bulgaria. 2020. 827 p.

48. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи /Відп. Ред. Т.М. Титаренко. Київ: Знання, 2015. С. 86.

49.Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ : БДПУ, 2016. 193 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Методика Будасі «Дослідження самооцінки особистості»

Інструкція

Тестовий матеріал

Акуратність	Ніжність
Безпечність	Невимушеність
Вдумливість	Нервозність
Запальність	Нерішучість
Сприйнятливність	Нестриманість
Гордість	Чарівність
Смуток	Образливість
Життєрадісність	Обережність
Дбайливість	Чуйність
Заздрісність	Педантичність
Сором'язливість	Рухливість
Злопам'ятність	Підозрілість
Щирість	Принциповість
Вишуканість	Поетичність
Примхливість	Презирливість
Легковір'я	Привітність
Повільність	Розв'язаного
Помисливість	Безстрастності
Мстивість	Рішучість

Наполегливість	Самозабуття
Стриманість	Співчуття
Сором'язливість	Терплячість
Боягузтво	Увлекаємость
Завзятість	Поступливість
Холодність	Ентузіазм

Перед Вами – 48 слів, риси особистості. З 48 потрібно вибрати лише 20, які характеризують вашу ідеальну особистість. Той самий ідеал, який ви хочете. Цей ідеал на ваш запит може отримати як позитивні, так і негативні особливості. Це 48 слів. Легкість, педант, сприйнятливність, почуття, запалення, меланхолій, марнославство, життєздатність, злоба, почуття ревнощів, турботи, надмірна скромність, чесність, образлива. Турбота, чарівність, реакція, спрага на точність, принципи, презирство, енергійність, роман, підозра, гостинність, рішучість, вирішення, розсудливість, елегантність, здатність, летаргія. Довіра, недовіра, наполегливість, некерована, ніжність, нерішучість, дратівливість, відраза, сором'язливість, стриманість, співчуття, поступливість, впертість, співчуття, ненавмисність, боягузтво, витривалість, холод, захоплення. Тепер побудуйте **стіл**. Таблиця складається з п'яти стовпців. Назва першого стовпця - D1, ранг стандарту, тобто скільки для вас, бажано, важливо мати одну чи іншу якість. Другий стовпчик (якість) буде 20 вибраними функціями вашої ідеальної особистості. У третій колонці - звання вашої справжньої особистості з точки зору тієї чи іншої якості. Останні два стовпці будуть результатом перших трьох. Тема ретельно переглядає список слів, які характеризують окремі риси особистості. Виходячи з запропонованого списку, респондент визначає колонку з 20 значущих ознак особистості, з яких 10 описують ідеал з точки зору теми, а решта 10 - тобто ті, які не повинні бути ідеальними в цьому. Після заповнення стовпця якості респондент починає заповнювати стовпчик X1, працюючи зі словами зі стовпця якості. Він повинен описати себе таким чином, що в першу чергу у стовпці X1 є якість, яка є найбільш невіддільною, на другому місці - притаманна, але менше, ніж якість, зареєстрована в номері 1 тощо. Якість, що є менш імовірним. Порядок позитивних та негативних особливостей у цьому випадку не враховується. Найголовніше - описати себе максимально точно. Після цього етапу роботи тема заповнює стовпчик X2. У ньому він повинен описати свою ідеальну людину, поставивши першу якість колони, яка, на його думку, повинна бути виражена у ідеальній людині найбільше. Щоб заповнити цей стовпець таблиці, тема повинна працювати лише зі словами зі стовпця якості. Стовпчик X1 з описом теми повинен закрити аркуш паперу при заповненні стовпця x2. У стовпці 4 респондент повинен обчислити різницю між серією кожної письмової якості. Наприклад: така властивість, як "акуратність" у першому стовпці, стоїть на 1 -му місці та в третьому - на 7; D буде дорівнює $1-7 = -6$; Така якість, як "реакція" у першому та третьому стовпці, знаходиться в третьому ступенях. У цьому випадку d буде $3-3 = 0$; Така якість, як "безпека" у першій колонці, коштує 20 рангів, а на третьому місці 2. У цьому випадку D буде $20-2 = 18$ тощо.

Тест за методикою К. Томаса «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації»***Інструкція***

В опитувальнику наведено 5 можливих варіантів поведінки в конфліктній ситуації, які згруповані у 30 пар. З кожної пари оберіть те судження, яке Ви вважаєте найхарактернішим для своєї поведінки.

1.

а) Іноді я надаю можливість іншим узяти на себе відповідальність за розв'язання спірного питання.

б) Перш ніж обговорювати те, у чому ми не дійшли згоди, я намагаюся звернути увагу на те, із чим ми обидва погоджуємося.

2.

а) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

б) Я намагаюся владнати справу з урахуванням інтересів іншого і власних.

3.

а) Зазвичай я наполегливо намагаюся досягти свого.

б) Я намагаюся заспокоїти іншого і здебільшого зберегти наші стосунки.

4.

а) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

б) Іноді я жертвую власними інтересами заради інтересів іншої людини.

5.

а) Налагоджуючи спірну ситуацію, я повсякчас намагаюся знайти підтримку в іншого.

б) Я намагаюся зробити все, щоб уникнути напруження.

6.

а) Я намагаюся уникнути прикрощів.

б) Я намагаюся досягти свого.

7.

а) Я намагаюся відкласти розв'язання спірного питання, щоб згодом зробити це остаточно.

б) Я вважаю за можливе поступитися одним, щоб досягти іншого.

8.

а) Зазвичай я наполегливо намагаюся досягти свого.

б) Я насамперед намагаюся чітко з'ясувати те, у чому полягають усі порушені інтереси й питання.

9.

а) Вважаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності, що виникають.

б) Я докладую всіх зусиль, щоб досягти свого.

10.

а) Я наполегливо прагну досягти свого.

б) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

11.

а) Насамперед я намагаюся чітко з'ясувати те, у чому полягають усі порушені інтереси й питання.

б) Я намагаюся заспокоїти іншого й здебільшого зберегти наші стосунки.

12.

а) Я завжди уникаю позиції, що може викликати суперечки.

б) Я даю можливість іншому мати свою думку, якщо він також іде мені назустріч.

13.

а) Я пропоную серединну позицію.

б) Я наполягаю, щоб усе було зроблено по-моєму.

14.

а) Я повідомляю іншому свою думку й запитую про його погляди.

б) Я намагаюся довести іншому логіку й переваги моїх поглядів.

15.

а) Я намагаюся заспокоїти іншого й здебільшого зберегти наші стосунки.

б) Я намагаюся зробити все необхідне, щоб уникнути напруженості.

16.

а) Я намагаюся не зачепити почуттів іншого.

б) Я намагаюся переконати іншого в перевазі моєї позиції.

17.

а) Зазвичай я наполегливо намагаюся досягти свого.

б) Я намагаюся зробити все, щоб уникнути марної напруженості.

18.

а) Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.

б) Я даю можливість іншому мати свою думку, якщо він також іде мені назустріч.

19.

а) Передусім я намагаюся чітко з'ясувати те, у чому полягають усі порушені інтереси й спірні питання.

б) Я намагаюся відкласти рішення спірного питання, щоб згодом розв'язати його остаточно.

20.

- а) Я намагаюся негайно подолати наші розбіжності.
- б) Я намагаюся знайти найкраще поєднання вигод і втрат для нас обох.
- 21.
- а) Під час переговорів я намагаюся бути уважним до бажань іншого.
- б) Я завжди схильюся до прямого обговорення проблеми.
- 22.
- а) Я намагаюся знайти серединну позицію між моєю думкою та думкою іншої людини.
- б) Я відстоюю свої бажання.
- 23.
- а) Як правило, я турбуюся про те, щоб задовольнити бажання кожного з нас.
- б) Іноді я надаю можливість іншим узяти на себе відповідальність за розв'язання спірного питання.
- 24.
- а) Якщо позиція іншого видається мені важливою, я намагатимуся йти назустріч його бажанням.
- б) Я намагаюся переконати іншого дійти компромісу.
- 25.
- а) Я намагаюся довести іншому логіку й переваги моїх поглядів.
- б) Ведучи переговори, я намагаюся бути уважним до бажань іншого.
- 26.
- а) Я пропоную серединну позицію.
- б) Я майже завжди стурбований тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас.
- 27.
- а) Зазвичай я уникаю позиції, що може викликати суперечки.
- б) Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.
- 28.
- а) Зазвичай я наполегливо намагаюся досягти свого.
- б) Налагоджуючи ситуацію, я намагаюся знайти підтримку в іншого.
- 29.
- а) Я пропоную серединну позицію.
- б) Вважаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності, що виникають.
- 30.
- а) Я намагаюся не зачіпати почуттів іншого.
- б) Я завжди дотримуюся такої позиції в спірному питанні, щоб досягти успіху.

**Методика «Визначення рівня своєї самооцінки»
(розроблена Г.М. Казанцевою)**

Інструкція Методика пропонує певну кількість тверджень, навпроти яких ставиться один з трьох варіантів відповідей: «так» (+), «ні» (-), «не знаю» (?), які відповідають власній поведінці в аналогічній ситуації.

Бланк запитань

1. Звичайно я розраховую на успіх у своїх справах.
2. Більшу частину часу я знаходжуся у пригніченому стані.
3. Більшість ровесників зі мною радяться.
4. У мене не має невпевненості в собі.
5. Я настільки ж здібний і винахідливий як більшість оточуючих мене людей.
6. Часом я почуваю себе нікому не потрібним.
7. Я все роблю добре (будь-яку справу).
8. Мені здається, що я нічого не досягну в майбутньому.
9. У будь-якій справі я вважаю себе правим.
10. Я роблю багато такого, про що потім жалкую.
11. Коли я дізнаюся про успіхи кого-небудь, кого я знаю, то сприймаю це як власну поразку.
12. Мені здається, що всі навколо дивляться на мене з осудом.
13. Мене мало турбують можливі невдачі.
14. Мені здається, що успішному виконанню доручень чи справ мені заважають перешкоди, яких мені не подолати.
15. Я рідко жалкую про те, що вже зробив.
16. Оточуючі мене люди більш привабливі, ніж я.
17. Я думаю, що я постійно комусь необхідний.
18. Мені здається, що я навчаюся гірше за інших.
19. Мені частіше щастить, ніж не щастить.
20. У житті я завжди чогось боюся.